

SYTUACJA PRAWNA OSOBY UŁASKAWIONEJ PRZEZ PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

LEGAL SITUATION OF A PERSON PARDONED BY THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF POLAND

Mgr Agnieszka Smaga

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska
e-mail: asmaga567@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1412-320X>

Abstrakt

Niniejszy artykuł stanowi krótką charakterystykę prezydenckiego prawa łaski, jego zakresu przedmiotowego i podmiotowego oraz przede wszystkim próbę spojrzenia na tę instytucję z perspektywy osoby nim objętej i rzeczywistych skutków, jakie dla niej wywołuje. Z uwagi na aktualne orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego sytuację beneficjenta aktu łaski rozpatrywano z założeniem funkcjonowania abolicji indywidualnej w polskim porządku prawnym. W konsekwencji dokonano podziału prawa łaski na ułaskawienie – stosowane wobec osoby skazanej prawomocnym wyrokiem sądu oraz abolicję indywidualną – stosowaną zanim doszło do prawomocnego skazania. Następnie przeprowadzono analizę zarówno statusu prawnego osoby objętej prezydencką abolicją, jak i osoby objętej ułaskawieniem.

Słowa kluczowe: Prezydent, prawo łaski, ułaskawienie, abolicja indywidualna, status prawny beneficjenta łaski

Abstract

This article is a short description of the presidential pardon law, its objective and subjective scope and, above all, an attempt to look at this institution from the perspective of the person covered by it and the real effects it causes for them. Due to the current case-law of the Constitutional Tribunal, the situation of the pardon's beneficiary was considered with the assumption that amnesty granted in individual cases would function in the Polish legal order. As a consequence, the right of clemency was divided into pardon applicable to a person convicted by a final court judgment and amnesty granted in individual cases used before a final conviction was made. Next, an analysis was carried out of both the legal status of

the person covered by the presidential amnesty and of the person covered by the pardon.

Keywords: President, power of clemency, pardon, amnesty granted in individual cases, legal status of pardon's beneficiary

Wstęp – o łasce w ogólności

Prawo łaski (łac. *ius agratiandi*), prawo agracji, obecne jest w porządkach prawnych państw w tym Rzeczypospolitej Polskiej, w zasadzie od początków ich istnienia, a nawet od czasów wcześniejszych¹. Można powiedzieć, że jego załączki pojawiły się wraz z samą karą. Instytucja ta od wieków stanowi dla skazanego nadzieję, nieraz ostatnią, na poprawę jego losów. Współczesny polski ustawodawca ani ustrojodawca nie zdefiniowali tego pojęcia, stąd w celu jego ustalenia konieczne jest sięgnięcie do koncepcji pojęć zastanych, tj. posłużenie się jego dotychczasowym rozumieniem i stosowaniem, odniesienie się do poglądów doktryny i orzecznictwa oraz sięgnięcie do norm kształtujących aktualny porządek prawny [Piotrowski 2006, 165].

Podążając za wyżej wymienionymi założeniami dochodzimy do konstatacji, że o prawie łaski można mówić w dwojakim rozumieniu: *sensu largo* i *sensu stricto*. Prawo łaski *sensu largo* jest zwolnieniem z obowiązku przestrzegania prawa powszechnie obowiązującego, obejmuje zarówno uwolnienie sprawcy czynu zabronionego od prawnokarnych skutków jego popełnienia, jak i uniemożliwienie jego ścigania i osądzenia, może dotyczyć indywidualnie określonej jednostki bądź większej grupy osób [Rogozński 2009, 20]. Mieści w sobie takie instytucje jak amnestię (polegającą na usunięciu lub złagodzeniu prawnokarnych skutków skazania za popełnienie czynu zabronionego w odniesieniu do bliżej nieokreślonej liczby osób) [Bednarzak 1965, 70], abolicję (polegającą na uniemożliwieniu ścigania określonych przestępstw lub umorzeniu postępowań już wszczętych) [Kuczyńska 2011, 2], ułaskawienie (nazywane też amnestią indywidualną,

¹ Prawo łaski znane było już starożytnym Babilonie i Egipcie, jego dysponentem był odpowiednio król i faraon, którzy nie byli niczym ograniczeni w jego stosowaniu [Kaczmarzyk-Kłak 2013, 15-16]. Na ziemiach polskich istniało jeszcze w czasach demokracji plemiennej i najprawdopodobniej było wykonywane przez naczelnika plemienia, który dzierżył także władzę sądowniczą [Kozłowski 2013, 65].

tj. darowanie konkretnej osobie, w całości lub w części prawno Karnych skutków prawomocnego skazania) czy abolicję indywidualną (tj. darowanie penalnych następstw czynu zabronionego w odniesieniu do konkretnej osoby, nieskazanej prawomocnym wyrokiem). Prawo łaski *sensu stricto* jest zaś darowaniem w całości lub w części kary lub środków karnych konkretnemu, zindywidualizowanemu podmiotowi [Rogoziński 2009, 20]. Może przybrać postać ułaskawienia albo abolicji indywidualnej.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej² stosowanie prawa łaski powierza głowie państwa. Regulacja tej kwestii jest nader skąpa, zawiera się jedynie w trzech jednostkach redakcyjnych, tj. art. 139: „Prezydent Rzeczypospolitej stosuje prawo łaski. Prawa łaski nie stosuje się do osób skazanych przez Trybunał Stanu” oraz art. 144 ust. 2: „Akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność przed Sejmem” w związku z art. 144 ust. 3 pkt 18: „Przepis ust. 2 nie dotyczy: [...] 18) stosowania prawa łaski [...]”. Powyższe uregulowanie odnosi się do prawa łaski w znaczeniu ścisłym, co wynika nie tyle z samego brzmienia regulacji, ile z koncepcji pojęcia zastanego oraz pozycji ustrojowej Prezydenta i charakteru wydawanych przez niego aktów. Poza rozporządzeniami wykonawczymi do ustaw oraz szczególnym przypadkiem wystąpienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu wojennego, Prezydent nie może wydawać aktów prawa powszechnie obowiązującego, stąd należy uznać, że wydawane przez niego akty mają charakter indywidualny. Powyższe prowadzi zaś do wniosku, że Konstytucja powierza głowie państwa stosowanie prawa łaski wyłącznie *sensu stricto*. Z uwagi na to, że stosowanie agracjacji zostało ujęte w katalogu prezydenckich prerogatyw, nie wymaga dla swojej skuteczności współdziałania Prezesa Rady Ministrów oraz nie podlega kontroli sejmowej.

O ile o prezydenckim *ius agratiandi* Konstytucja mówi niewiele, tak o powszechnym prawie łaski konsekwentnie milczy. Ustawa zasadnicza nie zawiera w tym zakresie żadnych uregulowań, co jest nieco problematyczne, ale nie stanowi przeszkody do jego zastosowania. Z uwagi na to, że najważniejsze dla funkcjonowania państwa materie winny być regulowane

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. [dalej: Konstytucja].

w ustawie oraz w związku z tym, że akt łaski powszechnej z natury swojej obejmowałby nieograniczony krąg adresatów, winien mieć charakter generalny, abstrakcyjny i powszechnie obowiązujący, musiałby zatem zostać wprowadzony w akcie prawnym o randze co najmniej ustawowej. W Rzeczypospolitej Polskiej, w czasie pokoju, jedynie Sejm i Senat władne są wydawać akty prawne o takim charakterze, stąd należy uznać, że stosowanie powszechnego prawa łaski, z wyłączeniem aktów indywidualnych, mieści się w kompetencji parlamentu.

1. Łaska prezydencka – czy „na pstrym koniu jeździ”?

Jak już powiedziano, materia prezydenckiego uprawnienia, jego przedmiot i zakres pozostają nieuregulowane zarówno na gruncie ustawy zasadniczej, jak i ustaw zwykłych. Konstytucja w tym zakresie zawiera w zasadzie normy kompetencyjne, jedynie w zdaniu drugim art. 139 ogranicza podmiotowo stosowanie prawa łaski, stanowiąc, że nie stosuje się go do osób skazanych przez Trybunał Stanu. *Kodeks postępowania karnego*³ zawiera przepisy proceduralne dotyczące postępowania o ułaskawienie, zaś Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – *Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury*⁴ i Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. – *Regulamin Urzędowania Sądów Powszechnych*⁵ dotyczą wykonania aktu łaski. Ustawy szczególnej o prawie łaski brak. Problem w zdekodowaniu treści prezydenckiej agracji i jej zakresu jest aktualny, ba, nabrał wymiaru praktycznego.

Z uwagi na skromność regulacji można dojść do wniosku, że Prezydenta w stosowaniu agracji nie wiążą niemal żadne ograniczenia. Wszak skoro sama Konstytucja ich nie zawiera i nie wskazuje na konieczność uchwalenia szczególnej ustawy, to przy domniemaniu racjonalności ustrojodawcy należy przyjąć, że jest to działanie celowe, którego intencją jest przyznanie jak najszerszej kompetencji w tym zakresie. Czy zatem faktycznie łaska prezydencka zależy wyłącznie od kaprysu jej piastuna i pozostawiona

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks postępowania karnego*, Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 [dalej: k.p.k.].

⁴ Dz. U. z 2016 r. poz. 508 z późn. zm.

⁵ Dz. U. z 2019 r. poz. 1141 z późn. zm. [dalej: r.u.s.p.].

jest jego pełnej swobodzie? I tak i nie. Należy pamiętać, że prawo łaski nie funkcjonuje w próżni, ale w określonym porządku prawnym, na który składa się całokształt norm prawa powszechnie obowiązującego, utrwalonych zwyczajów i reguł. Z tego względu napotyka na pewne ograniczenia, zwłaszcza w demokratycznym państwie prawa. Z drugiej jednakże strony, w przypadku gdy nie dochodzi do kolizji z innymi powszechnie obowiązującymi normami dyskrecjonalności prezydenckiej pozostawiono szerokie spektrum działania.

Pełnej dyspozycji głowy państwa pozostawiono przesłanki zastosowania agracji, formalne elementy aktu oraz w dużej mierze jego przedmiot i charakter. Jeżeli chodzi o przesłanki prawa łaski, przyjęło się, że za jego zastosowaniem przemawiają szczególne względy humanitarne i sprawiedliwościowe. Co prawda k.p.k. zawiera otwarty katalog okoliczności, które powinny zostać uwzględnione podczas rozpoznawania prośby o ułaskawienie, jednakże jest to norma skierowana do sądów opiniujących wnioski. Wśród okoliczności tych znajdują się m.in. zachowanie się skazanego po wydaniu wyroku, rozmiary wykonanej kary, stan zdrowia, warunki rodzinne, naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem, a przede wszystkim szczególnie wydarzenia, jakie nastąpiły po wydaniu wyroku. Prezydent nie ma obowiązku zastosowania prawa łaski w przypadku zaistnienia wymienionych przesłanek. W praktyce jedynie od głowy państwa zależy, w jakich okolicznościach okaże łaskę. Z komunikatów zamieszczanych na oficjalnej stronie internetowej Prezydenta (prezydent.pl) wynika, że wśród nich znajdują się: incydentalny charakter czynu, stan zdrowia, wiek, pozytywna opinia środowiskowa osoby skazanej⁶, odległy termin popełnienia czynów, prowadzenie ustabilizowanego trybu życia czy trudna sytuacja osobista⁷.

Podobnie jak przyczyny, tak i przedmiot prawa łaski w dużej mierze zależy od uznania jego dysponenta, tu jednakże pojawiają się pewne ograniczenia. Aktem łaski można darować, złagodzić lub zamienić na mniej dolegliwe wszelkie publicznoprawne sankcje o penalnym charakterze związane z popełnieniem czynu zabronionego. Głowa państwa nie ma jednak możliwości wkraczania na grunt prawa cywilnego, z uwagi na sam

⁶ Komunikat w sprawie stosowania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej prawa łaski, PU.117.34.2022.

⁷ Tamże, PU.117.24.2022.

jego charakter, zasadę autonomiczności i równoprawności jego podmiotów, a także ochronę praw słusznie nabytych. Prezydent nie może zatem w ramach stosowania prawa łaski zwolnić dłużnika z zapłaty zobowiązania, nawet wówczas, gdy jego źródłem jest delikt objęty agracją. Ponadto, z uwagi na to, że głowa państwa nie posiada kompetencji prawotwórczych, nie ma możliwości zastosowania w drodze agracji sankcji i instytucji nieznanych aktualnie obowiązującym przepisom prawa, przykładowo Prezydent nie może dokonać zamiany kary pozbawienia wolności na karę chłosty, która w obecnie obowiązującym systemie prawnym nie funkcjonuje. Z samego charakteru prawa łaski wynika także brak możliwości zastosowania go w taki sposób, który faktycznie pogarszałby sytuację osoby ułaskawionej.

Co zatem może stanowić przedmiot agracji? Bezapelacyjnie darowanie, złagodzenie lub zamiana na łagodniejsze orzeczonych kar i środków karnych wskazanych w *Kodeksie karnym*⁸, *Kodeksie karnym skarbowym*⁹, *Kodeksie wykroczeń*¹⁰. Możliwe jest przedterminowe zatarcie skazania pod warunkiem, że z aktu łaski wyraźnie wynika taki zamiar¹¹, a także zastosowanie warunkowego przedterminowego zwolnienia¹². Spornym jest natomiast, czy w przedmiocie prawa łaski mieszczą się także kary dyscyplinarne oraz sankcje związane ze złożeniem niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego¹³. Największą jednak kontrowersję budzi

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – *Kodeks karny*, Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm. [dalej k.k.].

⁹ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – *Kodeks karny skarbowy*, Dz. U. Nr 83, poz. 930 z późn. zm.

¹⁰ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – *Kodeks wykroczeń*, Dz. U. Nr 12, poz. 114 z późn. zm.

¹¹ Przez wiele lat możliwość przedterminowego zatarcia skazania w drodze zastosowania prawa łaski była kwestią dyskusyjną. Z uwagi jednakże na to, że sam ustawodawca dopuszcza taką możliwość, wskazując wprost, że w przypadku zatarcia skazania w drodze ułaskawienia dochodzi do usunięcia z rejestru danych osobowych beneficjenta łaski, należy uznać, że przedterminowe zatarcie skazania należy do przedmiotu agracji. Zob. art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o *Krajowym rejestrze karnym*, Dz. U. z 2021 r. poz. 1709.

¹² Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14 grudnia 2005 r., sygn. akt II AKz w 808/05, Legalis nr 73915.

¹³ K. Kozłowski przedstawia trafne wywody o możliwości objęcia prawem łaski kar dyscyplinarnych w sytuacji, gdy karę taką wymierzył podmiot publiczny oraz

kwestia uniemożliwienia wszczęcia lub dalszego trwania postępowania karnego w drodze aktu łaski, czyli możliwość zastosowania przez Prezydenta abolicji indywidualnej. Spór ten rozgrzewał doktrynę jeszcze od czasów dwudziestolecia międzywojennego, w ostatnich zaś latach przybrał na sile, z uwagi na jej zastosowanie w praktyce oraz zajęcie przez dwa najważniejsze organy władzy sądowniczej całkowicie przeciwstawnych stanowisk co do możliwości jej zastosowania¹⁴. Autorka natomiast uznając, że w kwestii powyższego sporu powiedziane zostało już wszystko, postanowiła nie roztrząsać go po raz kolejny i bazując na sytuacji zastanej, spojrzeć na prezydenckie prawo łaski przez pryzmat wymienionych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego i konsekwencji przyjęcia możliwości okazania łaski w formie ułaskawienia oraz abolicji indywidualnej dla osób nimi obdarzonych.

2. Beneficjent prezydenckiej łaski – czyli kto?

Z uwagi na brak regulacji prawnej nie jest możliwym wskazanie konkretnego zakresu podmiotowego prawa łaski. Jedynym wyraźnym, konstytucyjnym ograniczeniem jest wyłączenie spod jego działania osób skazanych przez Trybunał Stanu. W doktrynie w przeważającej mierze wskazuje się, że dotyczy ono żyjących osób fizycznych [Kaczmarzyk-Kłak 2013, 425] i w oparciu o to założenie czynione będą dalsze wywody.

Bezsprzecznie beneficjentem prawa łaski może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem polskiego sądu karnego wykonująca karę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niezależnie od tego, czy jest polskim obywatelem czy cudzoziemcem. Osoba taka objęta jest jurysdykcją polskich sądów i podlega prawu polskiemu tak w zakresie orzekania, jak i wykonania kary, zatem i w kwestii prawa łaski. Ponadto, co do zasady istnieje

dopuszczalności odpuszczenia sankcji wymierzonych za złożenie nieprawdziwego oświadczenia lustracyjnego, z uwagi na to, że sankcje te stanowią w istocie środki karne [Kozłowski 2013, 249-56].

¹⁴ Sąd Najwyższy uznał, że w zakresie prawa łaski, o którym mowa w art. 139 Konstytucji nie mieści się możliwość zastosowania abolicji indywidualnej. Zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r., sygn. akt I KZP 4/17, Legalis nr 1603847. Trybunał Konstytucyjny zajął stanowisko przeciwne. Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 lipca 2017 r., sygn. akt K 9/17 Legalis nr 1803583 oraz z dnia 26 czerwca 2019 r., sygn. akt K 8/17, Legalis nr 1948834.

możliwość objęcia agracją osoby skazanej przez sąd państwa obcego, która została przekazana Rzeczypospolitej Polskiej lub przejęta do wykonania orzeczonej kary na jej terytorium. W wyniku przekazania lub przejęcia przez sąd polski w ramach procedury *exequatur* dokonuje się dostosowania wyroku państwa obcego do prawa polskiego, tj. z jego zastosowaniem określa się kwalifikację prawną czynu oraz karę i środek podlegające wykonaniu (art. 611c § 1 k.p.k.). W konsekwencji wyrok ten na gruncie prawa polskiego ma taki sam status i wywołuje takie same skutki jak wyrok polskiego sądu karnego, zaś jego egzekucja następuje na terytorium Rzeczypospolitej, zgodnie z jej prawem. W dalszej kolejności stosowanie zasad polskiego porządku prawnego do wykonania wyroku sądu zagranicznego implikuje możliwość zastosowania prawa łaski wobec osoby nim skazanej [Steinborn 2010, 1056]. W tym przypadku należy jednak pamiętać, że z postanowień umów międzynarodowych wiążących Rzeczpospolitą Polską z innym państwem może wynikać, że stosowanie prawa łaski wobec skazanych przekazanych do wykonania kary pozostaje w gestii państwa przekazującego.

W świetle wspomnianych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego do kręgu beneficjentów prawa łaski należałoby zaliczyć także osoby nieskazane prawomocnym wyrokiem sądu, lecz podlegające polskiej jurysdykcji. Znacznie rozszerza to zakres podmiotowy uprawnienia, uniemożliwiając w zasadzie jego określenie. W gronie tym mogliby znaleźć się uczestnicy procesu karnego posiadający status oskarżonego, podejrzanego i osoby podejrzanego czy obwinionej. W przypadku każdego z tych podmiotów doszło już bowiem do popełnienia czynu zabronionego, wstępnej jego kwalifikacji i co najmniej przedstawienia zarzutów. Pojawia się natomiast uzasadniona wątpliwość co do możliwości ułaskawienia osób, wobec których nie doszło do przedstawienia zarzutów albo nawet do popełnienia czynu zabronionego. Biorąc pod uwagę kształt funkcjonującego porządku prawnego a zwłaszcza zasadę demokratycznego państwa prawnego oraz zasadę równości wobec prawa, zastosowanie prawa łaski wobec dwóch ostatnich kategorii podmiotów należy wykluczyć. Brak jest bowiem podstaw do tego, aby udzielać na przyszłość faktycznej dyspensy od obowiązku przestrzegania prawa określonym osobom i w ten sposób niezasadnie stawiać ich na uprzywilejowanej pozycji wobec państwa, prawa i społeczeństwa.

3. Akt łaski – i co dalej – konsekwencje agracjacji w formie ułaskawienia i abolicji indywidualnej

Prezydent jest organem władzy wykonawczej, nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości i nie może rozstrzygać o winie ani skutecznie kwestionować ustaleń poczynionych przez sądy powszechne. W żadnym zatem wypadku indywidualny akt łaski nie stanowi uniewinnienia osoby nim objętej, nie unicestwia samego orzeczenia, nie pozbawia go mocy prawnej i nie stanowi jego formalnej korektury. Jest autonomiczny, istnieje obok rozstrzygnięcia sądu wpływając na jego wykonanie lub w przypadku abolicji indywidualnej stanowiąc przeszkodę do wszczęcia lub prowadzenia postępowania karnego, a w konsekwencji wydania prawomocnego wyroku. Sytuacja prawna osoby nim objętej różni się w zależności od zakresu, charakteru i formy jego zastosowania. Nieco inaczej prezentuje się status prawny osoby, która została ułaskawiona od sytuacji osoby objętej abolicją indywidualną.

Akt łaski powinien zostać wykonany niezwłocznie po jego podpisaniu przez głowę państwa, chyba że co innego wynika z samego aktu. Postępowanie w przedmiocie jego egzekucji ukształtowane jest przez zwyczaj i skromne regulacje zawarte w § 416-419 r.u.s.p. Zwyczajowo, po podpisaniu postanowienia Prezydent kieruje je do Prokuratora Generalnego, który następnie przekazuje jego odpis właściwemu sądowi [Kaczmarczyk-Kłak 2013, 464-65]. Wykonawcą postanowienia o ułaskawieniu jest sąd pierwszej instancji albo, w przypadku gdy akt dotyczy warunkowego przedterminowego zwolnienia, sąd penitencjarny. Wstrzymanie wykonania aktu łaski może spowodować zwrócenie się przez sąd do Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pośrednictwem Prokuratora Generalnego albo o rozstrzygnięcie wątpliwości co do jego treści albo o zajęcie stanowiska w przypadku stwierdzenia, że postanowienie dotyczy orzeczenia nieistniejącego lub osoby, co do określenia której tożsamości istnieją wątpliwości. Do czasu uzyskania odpowiedzi sąd wstrzymuje się z wykonaniem postanowienia.

Jeżeli skazany jest pozbawiony wolności i przebywa w areszcie śledczym lub zakładzie karnym, zaś z prezydenckiego postanowienia wynika, że powinien on zostać natychmiastowo zwolniony, sąd wykonujący akt łaski ma obowiązek sporządzenia nakazu zwolnienia oraz zarządzenia o zwolnieniu

skazanego, które wraz z odpisem postanowienia o ułaskawieniu przekazuje administracji zakładu karnego lub aresztu śledczego. Osoba ułaskawiona zostaje zwolniona z zakładu karnego lub aresztu śledczego bez zbędnej zwłoki o ile nie wykonuje w nim kary orzeczonej za inny czyn zabroniony niż objęty aktem łaski. W przypadku skazanego przebywającego na wolności, w celu przekazania jej prezydenckiego postanowienia właściwy sąd pisemnie zwraca się do niej o przybycie do sądu w oznaczonym terminie. Wręczenia aktu dokonuje osoba funkcyjna tj. prezes sądu, przewodniczący wydziału, kierownik sekcji wydziału lub ich zastępcy, względnie osoby upoważnione. Beneficjent nie ma obowiązku stawienia się w sądzie w celu odebrania postanowienia. W przypadku jego absencji zostanie mu ono wysłane przesyłką pocztową. Jeżeli wykonawcą aktu łaski był sąd penitencjarny, po dopełnieniu procedury przesyła akta wraz z prezydenckim postanowieniem do sądu pierwszej instancji. O każdym przypadku zastosowania ułaskawienia powiadamia się Biuro Informacji Krajowego Rejestru Karnego, zaś w przypadku, gdy dotyczy ono darowania lub skrócenia okresu obowiązywania zastosowanych środków karnych, zawiadamia się także odpowiednie organy, instytucje, pracodawcę lub organizacje.

Wykładnia językowa wskazanych przepisów prowadzi do wniosku, że dotyczą one osoby, wobec której zastosowano prawo łaski w formie ułaskawienia. W r.u.s.p. wprost jest bowiem mowa o postanowieniu o ułaskawieniu oraz o osobie skazanej. Co prawda nie istnieje legalna definicja ułaskawienia, niemniej jednak w przestrzeni publicznej ugruntowane jest jego rozumienie jako darowanie lub złagodzenie publicznoprawnych skutków prawomocnego wyroku skazującego. Ponadto odniesienie regulacji do osób skazanych sugeruje, że o taką formę łaski chodzi. Status osoby skazanej zyskuje oskarżony z momentem uprawomocnienia się wyroku skazującego. W przypadku abolicji indywidualnej, z uwagi na jej charakter, osoba nią objęta może posiadać co najwyżej status oskarżonego, zaś do jej prawomocnego skazania za czyn nią objęty nigdy nie dojdzie. Powyższe świadczy o tym, że regulacja dotyczy wykonania aktu łaski wobec osoby objętej ściśle rozumianym ułaskawieniem. W odniesieniu do wykonania aktu abolicji indywidualnej brak jest jakichkolwiek uregulowań czy odesłań do odpowiedniego stosowania istniejących przepisów. W konsekwencji, przy założeniu możliwości zastosowania abolicji indywidualnej, w celu jej egzekucji należałoby skonstruować odpowiednie normy w oparciu o system

obowiązującego prawa, ze szczególnym uwzględnieniem § 416-419 r.u.s.p., zwłaszcza w przypadku, gdy osoba taka w chwili jej zastosowania objęta jest tymczasowym aresztowaniem. Jest to rozwiązanie doraźne, docelowo zaś należy wprowadzić odpowiednie uregulowania ustawowe w tym zakresie.

Wobec zastosowania i wykonania ułaskawienia osoba nim objęta nie uzyskuje statusu osoby niewinnej. Skazujący wyrok sądu w dalszym ciągu ma moc obowiązującą równą normie prawnej, jedynie prawnokarne skutki skazania, w zakresie ujętym w akcie łaski zostają darowane lub złagodzone. Jeżeli akt łaski obejmował także lub wyłącznie zatarcie skazania, wówczas wraz z momentem wydania prezydenckiego postanowienia osoba nim obdarzona zyskuje status osoby niekaranej, zaś jej dane osobowe zostają wykreślone z Krajowego Rejestru Karnego. Zatarcie skazania w drodze aktu łaski wywołuje takie same skutki jak zatarcie skazania z mocy ustawy, tj. z momentem jego skuteczności skazanie uznaje się za niebyłe, zaś sam skazany uzyskuje status osoby niekaranej. Ma to dla niego niebagatelne znaczenie i stanowi istotną poprawę jego sytuacji. Po pierwsze, umożliwia mu ubieganie się o stanowiska, które wymagają od kandydata statusu osoby niekaranej. Po drugie, w przypadku popełnienia podobnego czynu zabronionego uniemożliwia zakwalifikowanie go jako popełnionego w warunkach powrotu do przestępstwa, nawet wówczas gdy kolejny czyn został popełniony przed zatarciem skazania¹⁵, co w konsekwencji uniemożliwia orzeczenie przez sąd kary nadzwyczajnie obostrzonej. Po trzecie, w przypadku zaistnienia możliwości orzeczenia wyroku łącznego wobec ułaskawionego za popełnienie czynów innych niż objęte agracją, kary podlegające zatarciu z mocy aktu łaski nie podlegają łączeniu w ramach tego

¹⁵ „Przywołać tu też należy zachowując aktualność uchwał Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1987 r., sygn. VI KZP 39/87, w której stwierdzono, że „jeżeli w chwili orzekania poprzednie skazanie – zgodnie z art. 110 KK (obecnie art. 106 KK) – uległo zatarciu, nie może ono uzasadniać przyjęcia powrotności do przestępstwa w rozumieniu art. 60 § 1 KK (obecnie art. 64 § 1 i 2 KK) nawet wówczas, gdy kolejne przestępstwo zostało popełnione przed upływem terminu przewidzianego dla zatarcia poprzedniego skazania”, a z taką właśnie sytuacją mieliśmy do czynienia w rozpatrywanej sprawie”. Wyrok Sądu Najwyższego Izba Karna z dnia 29 kwietnia 2021 r., sygn. akt IV KK 84/20, Legalis nr 2629441.

wyroku¹⁶, co także korzystnie wpływa na wymiar kary orzeczonej w wyroku łącznym.

Istotne dla sytuacji prawnej osoby ułaskawionej jest brzmienie art. 529 oraz 545 § 1 k.p.k. Zgodnie z art. 529 k.p.k. „wniesieniu i rozpoznaniu kasacji na korzyść oskarżonego nie stoi na przeszkodzie wykonanie kary, zatarcie skazania, **akt łaski** [wyróżnienie – A.S.] ani też okoliczność wyłączająca ściąganie lub uzasadniająca zawieszenie postępowania”. Z powyższego wynikają dwa istotne wnioski. Po pierwsze, od prawomocnego wyroku skazującego sądu odwoławczego można wnieść kasację na korzyść osoby ułaskawionej, co oznacza, iż przy spełnieniu pozostałych przesłanek wymaganych do skutecznego wniesienia kasacji w dalszym ciągu ma ona możliwość uzyskania najkorzystniejszego dla siebie rozstrzygnięcia, tj. wyroku uniewinniającego albo orzeczenia łagodniejszej kary. Po drugie, wobec beneficjenta aktu łaski nie można wnieść kasacji na jego niekorzyść¹⁷, wobec czego jego sytuacja nie może ulec pogorszeniu. Kasację w tym przypadku mogą wnieść zarówno strony postępowania, w tym sam ułaskawiony, jak i Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Prawa Dziecka, jeżeli wydanie zaskarżonego orzeczenia spowodowało naruszenie prawa dziecka. Z kolei art. 545 § 1 k.p.k. nakazuje odpowiednie stosowanie art. 529 k.p.k. w kwestii wznowienia postępowania, co dla ułaskawionego oznacza możliwość wznowienia tego postępowania w przypadku zaistnienia stosownych przesłanek, ale wyłącznie na jego korzyść. Stwarza to dla osoby ułaskawionej sytuację optymalną, żeby nie powiedzieć idealną. Z jednej strony penalne dolegliwości skazania zostały usunięte lub złagodzone poprzez zastosowanie aktu łaski, z drugiej strony jej sytuacja prawna może ulec jedynie poprawie.

Wniesienie kasacji lub wznowienie postępowania karnego na korzyść ułaskawionego oprócz szansy na złagodzenie kary, moralną i społeczną rehabilitację daje mu także sposobność do uzyskania realnej finansowej rekompensaty. Zgodnie z art. 552 § 1 k.p.k., w przypadku, gdy na skutek

¹⁶ „Zatarcie skazania prowadzi do swoistej fikcji prawnej, w wyniku której skazanie uważa się za niebyłe, co z kolei implikuje brak warunków określonych w art. 85 KK. W konsekwencji, orzeczenie obejmujące skazanie, które uległo zatarcu, nie może być wzięte pod uwagę przy łączeniu kar w wyroku łącznym”. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2014 r., sygn. akt II KK 365/13, Legalis nr 1003012.

¹⁷ Zob. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2020 r., sygn. akt III KK 62/19, Legalis nr 2572433.

kasacji, wznowienia postępowania lub skargi nadzwyczajnej wobec oskarżonego zapadnie wyrok u niewinniający lub orzekający karę łagodniejszą niżli dotychczas orzeczona, ma on możliwość ubiegania się o odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłych z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść lub z niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania, jeżeli takowym podlegał. Możliwość uzyskania odszkodowania, zgodnie z art. 552 § 2 k.p.k. powstaje także wówczas, gdy po uchyleniu skazującego orzeczenia postępowanie karne zostaje umorzone na skutek okoliczności nieuwzględnionych we wcześniejszym postępowaniu. W przypadku śmierci skazanego prawo do uzyskania odszkodowania przysługuje temu, kto wskutek kary lub niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania utracił należne mu od uprawnionego z mocy ustawy utrzymanie albo, jeżeli względy słuszności za tym przemawiają, temu, kto utracił utrzymanie stale dostarczane mu przez zmarłego.

Powyższa konkluzja nie stanowi jedynie wyniku teoretycznych rozważań nad skutkami ułaskawienia w oparciu o przepisy karnoprocesowe. Ze wskazaną sytuacją miał do czynienia Sąd Najwyższy w sprawie o sygn. III KK 260/11¹⁸. Jest to rozstrzygnięcie precedensowe i warte przybliżenia, choć zapadłe w oparciu o skomplikowany stan faktyczny i prawny. Sprawa dotyczyła odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie, została wszczęta przez córkę ułaskawionego skazanego Bolesława D., który w momencie wniesienia kasacji i orzekania o odszkodowaniu już nie żył. Ułaskawiony w dniu 21 grudnia 1960 r., został skazany wyrokiem Sądu Wojewódzkiego za czyn z art. 2 § 2 lit. a ustawy z dnia 18 czerwca 1959 r. *o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciwko własności społecznej*¹⁹ i z art. 1 § 1 lit. b ustawy z dnia 21 stycznia 1958 r. *o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa*²⁰. Zarzucony czyn polegał na zagarnięciu mienia społecznego działając w zorganizowanej grupie przestępczej, przy czym szkoda w mieniu wynosiła ponad 100 000 zł. Orzeczono wobec niego karę śmierci, utratę praw publicznych

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 22 marca 2012 r., sygn. akt III KK 260/11, Legalis nr 486553.

¹⁹ Dz. U. Nr 36, poz. 228.

²⁰ Dz. U. Nr 4, poz. 11.

oraz obywatelskich praw honorowych na zawsze, a także przepadek mienia. Wyrok skazujący zapadł w związku z tzw. „afery skórzaną”. Postępowanie karne toczyło się m.in. w oparciu o dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1943 r. o *postępowaniu doraźnym*²¹, zawierający znacznie surowsze regulacje niż przepisy postępowania zwykłego. Dość powiedzieć, że w przypadku zastosowania zwykłej procedury wymiar kary za wskazane czyny zabronione mógł wynieść od 8 lat więzienia do więzienia dożywotniego, zaś zastosowanie trybu doraźnego umożliwiałoby orzeczenie kary śmierci. Skazany został ułaskawiony decyzją Rady Państwa z dnia 31 marca 1961 r., przy czym ułaskawienie polegało na zamianie kary śmierci na karę dożywotniego więzienia oraz złagodzeniu kary dodatkowej utraty praw do 5 lat. Bolesław D. został warunkowo zwolniony z odbycia kary po odbyciu 17 lat i 6 miesięcy więzienia.

Od skazującego wyroku Sądu Wojewódzkiego Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację na korzyść Bolesława D. i działających wspólnie z nim współoskarżonych. Sąd Najwyższy po rozpoznaniu kasacji, wyrokiem z dnia 18 listopada 2009 r.²² uchylił zaskarżony wyrok i umorzył postępowanie, stwierdzając, że orzekanie w oparciu o przepisy dekretu o postępowaniu doraźnym stanowiło rażące naruszenie prawa z uwagi na zaistnienie przesłanek wyłączających jego zastosowanie. Uwzględnienie trybu doraźnego umożliwiło znaczne zaostrzenie wymierzonych kar i pozbawiło oskarżonych kontroli instancyjnej. Sąd uznał, że sprawstwo i wina oskarżonych, w tym Bolesława D. nie budzą wątpliwości, stąd nie uniewinnił ich od zarzucanych czynów. Postępowanie wobec Bolesława D. zostało umorzono z uwagi na zaistnienie negatywnych przesłanek procesowych w postaci przedawnienia karalności i śmierci oskarżonego.

W konsekwencji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2009 r., IV KK 346/08 zaktualizowała się przesłanka do dochodzenia odszkodowania, o którym mowa w art. 552 § 1 w związku z art. 552 § 2 k.p.k. Córka Bolesława D., jako osoba, która wskutek wykonania kary wobec jej ojca utraciła należne jej od niego z mocy ustawy utrzymanie, wystąpiła do sądu z wnioskiem o zasądzenie odszkodowania. Sprawa rozstrzygana była przez

²¹ Dz. U. Nr 11, poz. 31.

²² Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Karna z dnia 18 listopada 2009 r., sygn. akt IV KK 346/08, Legalis nr 304056.

dwie instancje, trafiła przed Sąd Najwyższy, a następnie do ponownego rozpoznania. Orzekający w pierwszej instancji Sąd Okręgowy oddalił wniosek, zaś Sąd Apelacyjny wyrok oddalający utrzymał w mocy. *Clou* problemu sprowadzało się do ustalenia czy rzeczywiście poniesiona przez Bolesława D. kara odpowiadała karze, jaką powinien być ponieść w przypadku zastosowania właściwych uregulowań. Sąd Apelacyjny uznał, że kara, którą faktycznie odbył Bolesław D. tj. 17 lat i 6 miesięcy więzienia, mieściła się w granicach wymiaru kary stosowanych w oparciu o przepisy postępowania zwykłego, które przewidywały możliwość orzeczenia kary dożywotniego więzienia, zatem zastosowanie trybu doraźnego nie spowodowało rzeczywistej dysproporcji pomiędzy karą odbytą a karą, która powinna zostać orzeczona. Szkody, o której mowa w art. 552 k.p.k. nie stanowi bowiem samo wydanie wyroku skazującego, lecz wykonanie w całości lub w części kary nadmiernie surowej. W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że mimo wyroku umarzającego postępowanie wobec Bolesława D., nie istnieje przesłanka do zasądzenia odszkodowania z uwagi na to, że odbyta przez skazanego kara nie może być uznana za nadmiernie surową.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 marca 2012 r., III KK 260/11 rozpoznając kasację od powyższego rozstrzygnięcia nie zgodził się z przyjętym przez sąd odwoławczy kryterium oceny adekwatności odbytej kary, wskazując, że winien on dokonać hipotetycznego wymiaru kary wobec skazanego z zastosowaniem dotychczasowej kwalifikacji prawnej czynu i uwzględnieniem wyłącznie przepisów trybu zwyczajnego, a następnie ocenić czy tak ustalony wymiar kary pokrywa się z karą rzeczywiście wykonaną przez skazanego. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że zastosowanie trybu doraźnego miało decydujący wpływ na wymierzenie skazanemu kary śmierci, która z kolei wpłynęła na kształt zastosowanego ulaskawienia, w postaci zamiany na karę dożywotniego więzienia, a następnie na rozmiar kary rzeczywiście wykonanej. W konsekwencji sprawę przekazano do ponownego rozstrzygnięcia Sądowi Apelacyjnemu, który z kolei przekazał ją do rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Jak podaje prasa, sąd pierwszej instancji zasądził odszkodowanie w wysokości 7 200 zł²³.

²³ „Radom: 7,2 tys. zł odszkodowania dla córki skazanego w „aferze skórzanej”.” https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artukul/radom;7;2;tys;z;l;odszkodowania;dla;corki;skazanego;w;aferze;skorzanej,72,0,1384008.html [dostęp: 16.11.2022].

Przechodząc na grunt sytuacji prawnej osoby objętej abolicją indywidualną w pierwszej kolejności należy wskazać, że posiada ona status osoby niewinnej, z uwagi na to, że nigdy go nie utraciła. Skoro z natury swojej abolicja uniemożliwia wszczęcie i dalszy tok postępowania karnego, uniemożliwia także wydanie prawomocnego wyroku skazującego, który takowego statusu pozbawia. W przypadku jej zastosowania po wszczęciu postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia, konieczne jest ich niezwłoczne umorzenie, nadto aktualizuje się negatywna przesłanka procesowa, o której mowa w art. 17 § 1 pkt 7, k.p.k. oraz art. 5 § 1 pkt 5 *Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*²⁴, uniemożliwiająca wszczęcie odpowiednio kolejnego postępowania karnego albo kolejnego postępowania w sprawach o wykroczenia wobec tej samej osoby o ten sam czyn. Wywołuje to pozytywne skutki zarówno dla osoby obiektywnie niewinnej, gdyż uwalnia ją od konsekwencji niezasadnego oskarżenia, jak i dla zasadnie oskarżonego, gdyż uniemożliwia poniesienie przez niego odpowiedzialności karnej za ten czyn [Dudek 2018, 479]. Należy mieć jednak na uwadze, że osoba taka traci również możliwość wpływu na rozstrzygnięcie sądu oraz oczyszczenia się z zarzutów i uzyskania najkorzystniejszego dla siebie wyroku uniewinniającego w zwykłym toku instancji.

Problematyczna wydaje się za to kwestia wniesienia kasacji na korzyść beneficjanta abolicji indywidualnej. Kasacja, zgodnie z art. 519 k.p.k. może zostać wniesiona od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego albo od prawomocnego postanowienia sądu odwoławczego o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego określonego w art. 93a k.k. Strony postępowania mogą wnieść ten nadzwyczajny środek zaskarżenia wyłącznie od wyżej wymienionych orzeczeń. Od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie, zgodnie z art. 521 k.p.k. kasację mogą natomiast wywieść Prokurator Generalny oraz Rzecznik Praw Obywatelskich, a także Rzecznik Praw Dziecka, jeżeli poprzez jego wydanie doszło do naruszenia praw dziecka. W obliczu dopuszczenia legalności abolicji indywidualnej sąd rozpoznający sprawę w przypadku jej zastosowania nie ma możliwości kontynuowania postępowania, musi je niezwłocznie umorzyć, aby akt łaski został zrealizowany. Zatem jedynym

²⁴ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia*, Dz. U. Nr 106, poz. 1148 z późn. zm.

prawomocnym rozstrzygnięciem sądu zapadłym w związku z wykonaniem takiej formy agracji będzie postanowienie o umorzeniu postępowania, w przypadku gdy sprawa toczyła się wyłącznie przed sądem pierwszej instancji lub wyrok uchylający wyrok sądu pierwszej instancji i umarzający postępowanie, w przypadku gdy sprawa dotarła do sądu drugiej instancji. Rozważać możliwość wniesienia kasacji można zatem wyłącznie od powyższych rozstrzygnięć. W pierwszym przypadku legitymację do wniesienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia posiadałyby podmioty szczególne, w drugim zarówno one, jak i strony. Teoretycznie zatem istnieje rozstrzygnięcie, od którego można byłoby wnieść kasację zwyczajną czy nadzwyczajną, jednakże w praktyce trudno sobie wyobrazić zaistnienie takich uchybień, które by ją uzasadniały. Ponadto spowodowałyby to konieczność prowadzenia postępowania karnego, od którego uwolnił oskarżonego akt łaski. Z pewnością zarzuty kasacyjne nie mogłyby obejmować samego aktu łaski, który nie podlega kontroli sądowej. R. Kmieciak wskazuje, że w takiej sytuacji kasacja mogłaby okazać się skuteczna jedynie wówczas, gdyby przed wydaniem aktu łaski zaistniała któraś z przesłanek wskazanych w art. 439 k.p.k., zaś sąd umorzył postępowanie z uwagi na zastosowanie agracji, nie zaś z uwagi na niedopuszczalność postępowania z innych przyczyn. Jako przykład R. Kmieciak za P. Rogozińskim podaje śmierć oskarżonego przed zastosowaniem abolicji prezydenckiej i umorzenie postępowania karnego, nie na skutek tejże śmierci, ale na skutek aktu łaski [Kmieciak 2016, 7]. Wydaje się, że szansa na wzruszenie wyroku w drodze kasacji powstaje także wówczas, gdy sąd procedował do momentu wydania aktu łaski mimo uprzedniego zaistnienia przesłanek wskazanych w art. 17 § 1 k.p.k., nakazujących umorzenie postępowania. Wskazać należy, że przy założeniu skuteczności kasacji w wyżej wymienionych przypadkach beneficjent aktu łaski nie uzyska wyroku uniewinniającego, bowiem skutkiem rozpoznania tych kasacji mogłoby być wyłącznie umorzenie postępowania z uwagi na zaistnienie innej podstawy prawnej. Jednakże gdyby osoba taka objęta była tymczasowym aresztowaniem może zaktualizować się przesłanka do dochodzenia odszkodowania za niesłuszne zastosowanie tego środka zapobiegawczego.

Podsumowanie

W konsekwencji powyższych rozważań nasuwa się kilka konkluzji. Generalnie prawo łaski w każdej formie co do zasady wpływa na poprawę sytuacji prawnej osób nim objętych. Uchylone lub złagodzone zostają penalne skutki skazania albo dolegliwość w postaci samego trwania procesu karnego. Zastosowanie ułaskawienia może jednak dać beneficjentowi szersze perspektywy na poprawę swojego statusu niżli abolicja indywidualna, gdyż pozwala mu na skorzystanie z instytucji wznowienia postępowania w ogóle oraz w większym zakresie na skorzystanie z instytucji kasacji. W przypadku, gdyby osoba objęta prezydencką abolicją była bardziej zainteresowana oczyszczeniem się z zarzutów i uzyskaniem wyroku uniewinniającego niżli natychmiastowym uwolnieniem się od prowadzonego postępowania karnego i jego konsekwencji, taka forma agracji może być przez nią niepożądana. Akt łaski jako akt publicznego władztwa pozostaje poza sferą prawno-kształtujących oświadczeń woli jednostki nim objętej, co skutkuje niemożliwością jego skutecznego zrzeczenia się nawet wówczas, gdy został wydany bez zgody osoby „obdarowanej” [Kozłowski 2013, 239]. Wobec tego, w celu uniknięcia pokrzywdzenia takiej osoby, najlepszym rozwiązaniem byłoby przyjęcie możliwości jej stosowania jedynie na wniosek potencjalnego beneficjenta. Skierowanie prośby o zastosowanie abolicji indywidualnej oznaczałoby, że wnioskodawca godzi się na jej ewentualne negatywne skutki w postaci braku wpływu na wynik procesu karnego, uniemożliwienia uzyskania wyroku uniewinniającego oraz ewentualnego odszkodowania. Zgodnie bowiem z łacińską paremią, *volenti non fit iniuria*.

De lege ferenda, jeżeli realnie instytucja abolicji indywidualnej miałaby funkcjonować w polskim porządku prawnym należy stworzyć odpowiednie przepisy regulujące takie podstawowe kwestie, jak moment postępowania, od którego może zostać zastosowana, zakres podmiotowy oraz sposób jej wykonania.

PIŚMIENNICTWO

Bednarzak, Jan. 1965. *Amnestia*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.

Dudek, Dariusz. 2018. „Spory kompetencyjne przed Trybunałem Konstytucyjnym – konflikt w prawie czy prawo do konfliktu.” W *Dookoła Wojtek... Księga*

pamiątkowa poświęcona Doktorowi Arturowi Wojciechowi Preisnerowi, red. Ryszard Balicki, i Mariusz Jabłoński, 467-87. Wrocław: E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Kaczmarzyk-Kłak, Katarzyna. 2013. *Prawo łaski w Polsce na tle porównawczym dawniej i współcześnie*. Rzeszów: Mitel.
- Kmieciak, Romuald. 2016. „Karnoprocesowe aspekty ułaskawienia abolicyjnego.” *Ius et Administratio* nr 3:2-10.
- Kozłowski, Krzysztof. 2013. *Prawo łaski Prezydenta RP. Historia. Regulacja. Praktyka*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kuczyńska, Hanna. 2011. „Abolicja.” W *Leksykon prawa karnego – część ogólna. 100 podstawowych pojęć*, red. Paweł Daniluk, 2. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Piotrowski, Ryszard. 2006. „Stosowanie prawa łaski w świetle Konstytucji RP” *Studia Iuridica* t. XVI:165-72.
- „Radom: 7,2 tys. zł odszkodowania dla córki skazanego w „aferze skórzanej”” https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artykul/radom;7;2;-tys;z;l;odszkodowania;dla;corki;skazanego;w;aferze;skorzanej,72,0,1384008.html [dostęp: 16.11.2022].
- Rogoziński, Piotr. 2009. *Instytucja ułaskawienia w prawie polskim*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Steinborn, Sławomir. 2010. „Komentarz do art. 611c K.P.K.” W *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. T. II: Komentarz do art. 425-673 K.P.K.* Wyd. 2, red. Jan Grajewski, Lech K. Paprzycki, i Sławomir Steinborn, 1056. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.